

III.

Hr. Jakob Hansen Cuningham i Horslunde.

Denne Mand var vistnok en uægte Søn af John Cuningham eller Hans Kønningham, en Skotte af adelig Byrd, der i Begyndelsen af Christian IV's Tid kom her til Landet, 1603 fik Bestalling som Skibshøvedsmand, 1605 og 6 deltog som Fører i de mærkelige Expeditioner til Grønland, og fra 1619 til 51 var Lensmand paa Vardøhus¹⁾. — Han var født 1619 og kom 1632 i Sorø Skole²⁾, hvorfra han 1637 afgik til Universitetet. Efter at han havde fuldendt sine theologiske Studier, syntes der at aabne sig en Udsigt for ham til at blive Præst i Hyllinge og Lyngby i Sømme Hrd. i Sjælland, som følgende Brev viser:

Wii Christian den Femte, med Guds naade Danmarckis, Norgis, Wendes oc Gottis Printz, Hertug udi Schleswigh, Holsteen, Gjør alle witterligtt, att wi vdi Oss Elschel. kierre Herr Faders frauærelse haffuer naadigst beuilliget oc tillat, saa oc nu hermed beuilliger oc tillader, at saa fremt M. Hans Pauckh effter woris naadigste Promotoriall skriffuelse til Hyllinge oc Lyndby Sogn icke komme kand, daa neruerende Jacob Hansøn Kønninghamb at schall for nogen Anden kaldis till for^{ne} Hyllinge og Lyndby Sogn, effter som hand allerede her er kient dychtig oc schiichelich samme

¹⁾ Dansk biogr. Lexikon IV, 120 og de der anførte Kilder, hvortil kan føjes: Saml. t. det norske Folks og Sprogs Hist. III, 157. Norske Saml. i 8vo, I, 122. Paus, Forordninger, S. 835 f., samt Norske Rigsregistranter.

²⁾ Tauber, Sorø Academi, Till. S. XLIV.

kald at kunde bethienne oc forstaae. Forbiudendis alle oc een huer forskr^{ne} Jacob Hansøn Kiøninghamb herimod at hindre eller i naagen maader forfang at giøre, vnder woris Hyllest oc Naade. Giffuet paa Kiøbenhaffns Slott den 25 Julij Anno 1644. Vnder wort Signett

(L. S.)

Christian.

Originalen i Rigsarkivet (Danske Selskabs Breve) har følgende Paategning: »Denne bleff casseret, och M. Hans Pouck forschriffuelse meddelt paany, dog at alting effter Ordinantzen och andre Kong. Forordninger omb Kald tilgar. In Julio«.

Jakob Hansen Cuningham blev altsaa ikke Præst i Kirke-Hyllinge. Men hans Konkurrent, M. Hans Pouch, blev det forøvrigt heller ikke, saa Prins Christian var ikke heldig med sine »Promotorialskrivelser«. Den førstnævnte blev derimod 1645 Præst i Horslunde paa Laaland, ordineret 16. Juli s. A. af Biskop Hans Michelsen¹⁾. Men efter at han havde virket her i nogle Aar, skete det, at han i Juli 1651, idet han kjørte igjennem Halsted, lige udenfor Præstegaarden, af Vaade ikjelskjød Kort Madsens Søn af Nakskov²⁾. Som rimeligt kan findes, blev det en meget alvorlig Sag for ham. Efter at 16 Mænd havde afsagt en foreløbig Kjendelse angaaende Drabets Natur, og Sagen var indberettet til Regjeringen, affordrede Kongen det theologiske Fakultet en Erklæring, hvilken herefter følger³⁾:

Eftersom vi have bekommet voris allernaadigste Herres og Konges naadigste Befaling, ved den gode Herre, Hr. Christian Thomessøn, K. M. Kansler, at vi underdanigst skulde give vores Betænkende, om Hr. Jakob Hansøn, Sognepræst til Horslunde Sogn, som af Vaade, efter 16 Mænds

¹⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. V, 134.

²⁾ Rhode, Saml. t. Laalands og Falsters Hist. I, 233.

³⁾ Efter Orig. i Rigsarkivet.

Afsigt, haver med en Pistol ihjelskudt Mads Cortzøn, kunde naadigst bevilges selv den hellige Kirketjeneste her efter at forestaa: Da er her paa vores underdanigste Betænkende, at endog dette Drab er sket af Vaade, imod bemeldte Hr. Jacob Hansøns Villie, Forsæt eller Formodning: saa er det dog saadan en Synd for Gud, at Hr. Jacob derved haver sine Hænder ved Blod besmittet, og derfor ikke vide med god Samvittighed at tilraade Hr. Jacob den hellige Herrens Tjeneste her efter at forrette. Thi dersom Gud ikke vilde bevilge, at David maatte opbygge hannem Templen, fordi han udi Krigen havde udøst meget Blod, uanset at Guds Aand selv vidner, at de Krige, David førte, vare Herrens egne Krige; meget mindre vil det Herren befalde, at den skulde Herrens hellige Tjeneste forrette, som af Uagtsomhed sine Hænder med uskyldigt Blod haver besmittet. Og haver det ikke alene in prisca Ecclesia, men endogsaa udi disse Riger været brugeligt, at de Præstemænd, som saadanne involuntaria og casualia homicidia have begaaet, dennem ikke er bevilget den hellige Herrens Tjeneste selv at forrette. Indstiller derfor til Hans K. M.s naadigste Villie, om forbemeldte Hr. Jacob, naar han for saadan sin Gjerning haver staaet aabenbar Skrifte udi Menigheden, enten maatte holde en Medtjener, som Guds Tjeneste kunde forrette, eller og, om Kaldets Lejlighed det kan taale, nyde aarligen en Del af Kaldets Indkom, paa det han, hans Hustru og Børn ikke udi største Armod skulde geraade. Gud oplyse Hans K. M. til de Raad at følge, som allermest kunde tjene til Guds Æres Forfremmelse og Menighedens salige Opbyggelse. Kjøbenhavn den 18 Septemb. 1651.

Jesper Brochmand D.

Hans Hanssøn Resen D.

egen Haand.

egen Haand.

Lauritz Mortenssøn

Hans Svane

m. propria.

egen Haand.

Efter denne Erklæring bliver man forundret ved at træffe paa følgende Kongebrev til Lensmanden i Halsted Kloster og Ravnsborg Len:

Hr. Flemming Ulfeld fik Brev Hr. Jakob Kønningham anlangendes.

V. s. G. t. Eftersom vi naadigst erfare, Hr. Jacob Kønningham af Vaade at skal have beganget et Drab paa en Person ved Navn Hans (!) Korts, da bede vi Eder og naadigst ville, at I hannem for Eder indstevne og tillige med Bispen kjender og dømmer, om I eragte, hannem herefter at kan betjene Kaldet, og samme Eders Dom med forderligste udi vort Kancelli at indskikke. Hvorefter I siden vores naadigste Resolution haver at ervarte, hvad Benaading vi hannem naadigst forunde vil.

Hafn. 22 Septembris Anno 1651¹⁾.

Har Lensmanden og Biskoppen afsagt nogen Dom, saa maa man antage, at den har gaaet i samme Retning som Fakultetets Erklæring; thi Kongens Resolution blev den, som herefter følger:

Hr. Jacob Kønningh fik Bevilling at maa beholde sit Kald og kalde en Kapellan.

Frederik 3 etc. Gjør alle vitterligt, at eftersom os elskel. Hr. Jacob Hansen udi Horslund for kort Tid siden et Drab af Vaade paa en Person, ved Navn Mads Torff (!), beganget haver, hvorefter han ej sit Kald selv enten for Alteret eller paa Prædikestolen herefter kan betjene, da have vi hannem af sønderlig kongelig Gunst og Naade naadigst bevilliget og tilladt, saa og hermed bevillige og tillade, at han herefter ved en Kapellan, som han selv skal lønne, maa lade [Embedet] betjene, og siden selv nyde Resten af dets Indkomme. Datum Hafniæ 8 Novemb. 1651¹⁾.

Hr. Jakob var altsaa udelukket fra de egentlige præstelige Forretninger; men i andre Henseender agtedes han dog fremdeles som Præst, hvad bl. a. fremgaar deraf, at han 1655 var en af den laalandske Gejstligheds deputerede

¹⁾ Smaalandske Tegnelse VIII, 26—7.

¹⁾ Smaalandske Registre Nr. 7, Fol. 38.

ved Tronfølgerhyldingen i Odense¹). Aaret efter gjorde han et Forsøg paa at opnaa Tilgivelse ved et Andragende til Kongen, der her skal meddeles tillige med Kongens Skrivelse derom til Universitetet og dettes Erklæring.

1.

Hr. Jakob Cuninghams Supplication.

Stormægtigste, høybaarne Fyrste, allernaadigste Konge og Herre. Eftersom højeste Hjerte Sorg mig elendig og bedrøved rammet haver, saa en meget ulykkelig Vaades Hændelse for sex Aar forleden ganske uforvarendes hos mig sig indsneget haver, idet en ung Person, ja iblandt bedste Venner, aldeles uformodelig imod min Villie ved en Pistols Afspringelse er saaret, og siden efter fem Dage af Døden overilet, saa kjender den højeste Gud, at saadant vemodeligst mig smertet haver, især slig Vaades Hændelse at skulle antreffe baade min Ven, ja den, mod hvilken jeg aldrig havde fattet Fortrædeligheds eller Vredes Tanke, hvor om den uskyldige Jesus allertryggest med mig udi min Samvittighed skal bære Viden, og den afdøde udi Guds Mands Nærværelse tillige med Faderen mig fra forsættlig Gjerning undskyldiget haver. Da efterdi den højeste Gud i al Naade haver kjendt mig, skjult vel sit Ansigt, og en liden Stund, mens Vreden varede, forladt mig, at jeg ikke efter hans første Kaldelse saa langsommelig Tid haver af den hellige Sted talet til min Menighed i Herrens Navn, saa haver dog den milde Gud strax ved sin Kraftes Finger rørt det kongelige Hjerte, at bevise mig højbedrøvede største Naade. Ombedes endnu paa det allerydmygeligste, hans kongl. Majestæt for Jesu Skyld (hvilken alene Persen for mig trædet haver og forskaffet Forsoning) den højeste Naade mildeligst vilde betee, at jeg endnu før Døden maatte sendes at vidne og tale Sandheds Ord til min Menighed af Herrens Munds Aande, saa jeg med den faldne Petro maatte

¹) Danske Mag. 3. R. V, 331.

nyde Overhyrdens mildeligste Aasyn, ja med Paulo af himmelske Lyses Overskinnelse erlange Befalning, hvad jeg skal gjøre, at Sandheds Vidnesbyrd om den kortfæste Jesu ikke skulde ligge udi Skjul, men aabenbar ved mig uværdige forkyndes. Saadan stor Naades Beviisning til Guds Æres Forfremmelse, vil den barmhjertige og milde Gud det kongelige Hjerte udi al Naades og Velsignelses overflødige Rigdom faderligst belønne, hvorom jeg min Gud uafsladelig i Christo Jesu med Aandens Bistand formane skal.

Horslund den 8 November 1656.

Hans kongelige Majestæts
allerydmigeliste Forbeder
Jakob Cuningham Hansøn.
Egen Haand.

2.

Kongeligt Missive om Hr. Jakob Kønningam.

Frederik III o. s. v. Hvad Hr. Jakob Kønningam hos os underdanigst haver ladet anholde og begjere, kan I af hosføjede hans underdanigste Supplication videre see og erfare. Thi bede vi eder og naadigst ville, at I med forderligste eders underdanigste skriftlig Betænkende derom i vores Kancelli indskikke, og om I eragte hannem for den forrige af hannem begangne Forseelse at kan bevilges Prædikestolen igjen at betjene. Dermed skeer vor Villie. Befalendes Eder Gud. — Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn den 14 Novembr. 1656. Under vort Signet.

Friderich.

Udskrift: Os elskelige, hæderlige og højlærde Rectori og menige Professoribus udi Universitetet i vor Kjøbsted Kjøbenhavn.

3.

Universitetets Betænkende om Hr. Jakob Cuningham.

Stormægtigste Herre, allernaadigste Konning. Gud den allerhøjeste Eders kongl. Majestæt med et langvarigt, lyk-

saligt og fredeligt Regimente af det Høje velsigne og be-naade. Efter kongelige Majestæts naadigste Befalning og Villie, at vi paa Hr. Jakob Cuninghams Supplication vores underdanigst skriftlig Betænkende i Kancelliet skulde ind-skikke, om vi eragte hannem for den forrige af hannem begangne Forseelse, at kan bevilges Prædikestolen igjen at betjene, udi al Hørsomhed underdanigst at efterkomme, haver vi Sagen, som udi de 16 Sandemænds Afsigt findes andragen og af Hr. Jakob for os fremlagt, paa det flittigste overvejet og Sagens Beskaffenhed efter vores Tykke saa-ledes befundet. At eftersom Hr. Jakob af Vaade et Drab haver beganget og af kongeligt Hyldest er benaadet sit Kald at beholde, dog ved en Kapellan det at lade betjene, kan vi ikke eragte højere kongelig Naade hannem at kunne vederfares. Thi at Hr. Jakob Prædikestolen saavelsom de højværdige Sakramenter her efter selv skulde betjene, synes ikke uden de Enfoldiges Stød og Forargelse at kunne til-lades for efterfølgende Aarsags Skyld. Først, efterdi den alene vise Gud haver ikke i alle Maade ville ladet menne-skelig Blods Udgydelse, som af Vaade kunde være skeet, være ustraffet, men forordnet Fristeder, hvor Manddrabere skulle sig opholde til den ypperste Præsts Død, og hvis han desforinden fandtes uden sin Fristads Markskjel, og af Sagsøgerne eller Blodhevnerne blev ihjelslaget, da skulde Blodhevnerne ikke være skyldige i Manddraberens Blod, Num. 35. v. 25. 26. 27. Dernæst, David Guds Folkes Konge og en Mand efter Guds eget Hjerter, af Gud selv befalet at føre Krig, maatte ikke bygge Herren et Huus og Tempel, fordi han udi Krigen havde udgydet Blod, og det dog efter Herrens egen Befaling udi hans lovlige Kald og Regimente. Thi saaledes bekjender David om sig selv 1 Chron. 22 v. 7. 8: Jeg havde isinde at bygge Herrens min Guds Navn et Huus, mens Herrens Ord kom til mig og sagde: Du haver udstyrt meget Blod og ført store Krige, du skalt ikke bygge mit Navn et Huus, thi du udstyrte meget Blod paa Jorden for mig. For det Tredie: Høj-

lovlig Ihukommelses Christiani IV Reses, pag. 24 forbyder en Præst, som sig med det højværdige Alterens Sakramente forseer, videre med Embedet sig at befatte, endog han af Sygdom eller uformodelig Skrøbeligheds Tilfald kan være overilet. Hvilket billigen agtes for en ringere Forseeelse, end naar en Præst, som er ved god Helbred og Fornuft, af Vaade og Uagtsomhed ved sine egne Hænders Forseeelse et Menneskes Blod, som efter Guds Billede er skabt, paa Jorden udgyder, eftersom Guds Aand dette mere end det Andet i sit Ord strafværdigt forklarer, naar Num. 35 v. 27 mod 1 Cor. 10 v. 16 confereres og overvejes.

Kjøbenhavn 18 Novembr. 1656.

Eders kongelige Majestæts
underdanigste Tjenere og tro Forbedere
Rektor og Professores¹⁾.

Efter denne Erklæring var der ikke nogen Forandring i Tilstanden at vente for Hr. Jakob Cuningham, i alt Fald for det første. Endelig opnaaede han under Christian V en lille Formildelse i Straffen, som følgende Brev viser:

Hr. Jacob Cuningham Bevilling anl. sit Embedes
Forretning.

C. 5. G. a. w. at wi efter allerunderdanigst ansøgning og begiering allernaad. hafve bevilget oc tilladt, saa oc hermed bevilger oc tillader, at Hr. Jacob Cuningham, Sogneprest til Hørslund Kirche i vort Land Lolland, maa u-agted det Drab, hand af Vaade for tiufve Aar siden schall hafve beganget, sin Meenighed igien som tilforn med Predichener om Bededage, Søndage, Festdage oc ellers andre Dage betiene, saa oc Ungdommen udi bemeldte sit Sogn catechisere oc i Børnelærdommen tilbørligen underwise. Dog hafuer hand sig paa de trei store Høytidsdage fra at prediche at entholde, oc derforuden med Afløsning, Sacra-

¹⁾ Konsistoriets Arkiv, Pakken 183, og Konsist. Kopibog 1656—63, Fol. 26—8.

menternes Administration oc ellers Alterets Betienelse sig aldeeles intet at befatte, mens saadant ved en ordineret Capellan herefter som hidindtill forsuarligen lade forrette. Forbydendes etc. Hafniæ d. 10 Januarii 1671¹⁾.

Ifølge Rhode, Saml. til Laalands og Falsters Historie I, 233—4, døde Hr. Jakob Cuningham d. 24. Marts 1680. Naar der sammesteds som et besynderligt Indfald af denne Præst fortælles, at han, da Svenskerne 1658—59 flere Gange hjemsøgte Laaland, beværtede en Del af dem saa vel, at han ved dem fik det store Arbejde med Grave rundt om Præstegaarden udført, saa er det unægtelig naivt at tro, at Fjenderne til Præstens Morskab skulde foretage et saadant Arbejde. I Friis's Bearbejdelse af Rhodes Værk siges (I, 168): »Nogle ville mene, at de mange Grave i Horslunde Præstegaards Have skrive sig fra de Svenske, som forskandsede sig der, fordi de jævnlig foruroligedes af Bønderne, endog af dem fra Stokkemark Sogn. Under et Lindetræ, som endnu i Mands Minde stod i Gaarden skal en fjendtlig Officer hemmelig været begravet. Præsten havde dræbt ham, fordi han under sit Ophold forførte hans Datter, der i sin Fortvivelse skal have druknet sig i Gaardens Brønd«. Hertil kan bemærkes, at nogen voxen Datter kan Hr. Jakob Cuningham selv neppe have haft paa Krigens Tid; men det kunde jo have været hans Stifdatter, da hans (første) Hustru, Katrine Mikkelsdatter, der døde 1659, siges at have været hans Formands Enke. Imidlertid er det med Drabet lidet sandsynligt; Hr. Jakob havde betalt saa dyre Lærepenge for sin Omgang med Skydevaaben, at han neppe oftere er kommen der²⁾.

¹⁾ Fynske og smaalandske Registre Nr. 9, Fol. 230—1.

²⁾ I Ny kirkehist. Saml. V, 326—7 findes en Sag fra samme Krig meddelt, der viser, hvor alvorlig det blev taget, at en Præst fik Ord for at have været Medvider i Drabet for en fjendtlig Soldat.